

CĂTĂLINA BUZOIANU

Relația regizor — critic

O discuție pe această temă pretinde un climat în care, așa cum nădăjdum cu toții vor fi dispărut definitiv cronicile „de cafea”, „de găscă”, „de partită” (cum ar spune Eminescu, gazetarul), o atmosferă demnă, să-i spunem civilizată, în care se evită tonul lătrător (chiar atunci când autorul e „contra”), virulența otrăvită (chiar atunci când autorul e indignat), procesul de intenție (chiar atunci când artistul ar avea — de ce nu? — o viziune greu descifrabilă).

Climatul acesta ar fi ideal dacă impostura artistică ar fi prompt detectată (dar există, oare, seismografe atât de sensibile?) și, politicos, dar ferm, invitată să părăsească spațiul adevărului pur (dar știu că acest adevăr absolut, spre care omenirea tinde de milenii, e intangibil). Sintem oameni, supuși erorilor, supuși pasiunilor și crezurilor proprii, supuși, mai cu seamă, implacabilei devenirii. Ne modificăm neîncetat, evoluăm sau involuăm (depinde de criteriile în funcție de care definim evoluția sau involuția, căci ceea ce, la un moment dat, poate fi trimbițat ca excepțional, se dovedește uneori, în timp, o tristă, regretabilă minciună).

Relația regizor-critic ar trebui să fie un dialog, un echitabil schimb de opinii (desigur, nu în sensul că fiecare regizor ar trebui să răspundă fiecărui critic după fiecare cronică).

Pornind de la premisa că toți aderăm la aceleași principii, că avem aceeași concepție despre lume, același țel, cum se spune în cuvinte adevărate, dar care au devenit locuri comune, pornind de la premisa că toți dorim să contribuim la consolidarea prestigiului țării noastre în concertul universal și la plasarea teatrului românesc — original, prin adâncile sale rădăcini — pe orbita circuitului

mondial de valori, se poate menține acest climat național fără să fie provincial, universal fără să fie cosmopolit, unitar fără să plătească tribut uniformității și mediocrității.

Un schimb de opinii corect, sportiv, ar determina mutații profunde în conștiința creatorului sau l-ar ambiționa să-și continue drumul, neclar la început, pînă la consacrare sau la căderea definitivă.

Îndrăznesc să afirm că dialogul criticii cu spectacolul teatral este necesar și atunci cînd — în numele libertății de opinie, suverană în țara noastră — criticul săvîrșește erori, amendate de timp. Dacă e cinstit, dacă susține cu fermitate un punct de vedere (chiar dacă acesta se dovedește, mai tîrziu, depășit), cronicarul este demn de stimă: un partener inteligent va ști să extragă din acest punct de vedere semnalul de alarmă care poate anunța un pericol viitor.

Criticul are nu numai dreptul, ci și datoria de a demasca impostura artistică; iar regizorul, creatorii spectacolului, în general, au, de asemenea, posibilitatea de a demonstra incompetența criticului, lipsa unei solide culturi teatrale, precum și a informației (lipsă de informație, de care, din păcate, unii critici dau dovadă).

E bine să trăim într-un climat de corectitudine profesională, e bine să nu ne cîntăm ode unii altora, e bine să refuzăm atmosfera călduță, de automulțumire a mediocrității placute; e bine, cu condiția să avem criterii valorice comune. Altfel, ajungem la atât de dese situații în care, într-un loc, un spectacol este amendat cu asprime, chiar desființat, pentru a fi salutat cu entuziasm în altă parte. Pentru noi, cei care am trăit frământările anilor trecuți, cazul lui Aureliu Manea este un exemplu concludent. Să nu uităm că el a fost considerat (îndrăznesc să afirm că, într-adevăr, era) drept cel mai original, cel mai profund talent al ultimelor serii de regizori și, în același timp (uneori, de către aceiași oameni), drept un pericol pentru teatrul românesc.

Nu vreau să discut nici cauzele, nici efectele acestor inconsecvențe în păreri. Un lucru poate fi excepțional într-un context și derizoriu sau mediocru într-altul. Sigur că „fiecare om vede toate celea” — cum spunea Eminescu — „într-altfel și aude fiecare lucru într-altfel și numai limba îi unește în înțelegere”. Dar, independent de erori, n-ar fi fost mai folositoare, atât pentru regizor, cât și pentru mișcarea teatrală românească, grija, atenția plină de înțelegere pentru evoluția unei individualități ieșite din comun, dar clootind de posibilități promițătoare? Mai aproape de începuturi, mi s-a întimplat și mie să fiu derutată de opiniile contradictorii care mă vizau; nu înțelegeam (și nu înțeleg nici astăzi) de ce, pentru unul și același spectacol, eram violent desființată și ditirambic elogiată. Îmi amintesc, desigur, și de cronic

drepte, echilibrate, cinstite pînă la duritate, fără să fie jignitoare. Acestora le sînt, pe drept, recunoscătoare.

În ultimii ani, fenomenul teatral românesc este mult mai divers. Sînt mai mulți regizori tineri cu perspective strălucite sau promițătoare și, în orice caz, se conturează un climat civilizat. Se simte, dealtfel, tot mai accentuat influența festivalurilor, a colocviilor, a tuturor modalităților de a dialoga deschis, de a angaja un fertil schimb de opinii.

Nu avem nevoie de laude, nici nu sîntem supraoameni, ca să dăm, în serie, producții fără cusur. Avem nevoie de o critică exigentă, pe care s-o simțim alături de noi, interesată de ceea ce realizăm, care să ne urmărească, cu dragoste — de ce nu? — în orice caz, cu înțelegere și cu grijă. Avem nevoie de colegi de generație, care să ne spună deschis adevărul, avem nevoie de personalități competente, care să ne judece sever, considerîndu-ne în timp și în spațiu, nu izolîndu-ne sub un clopot de sticlă, ci raportîndu-ne la nivelul valorilor universale.

Nu avem nevoie nici de lingușitori de duzină, nici de răfuieii meschine. Detest tonul dulceag, de prietenie interesată, ca și tonul demagogic, care, într-o vreme, a făcut atîta rău teatrului românesc, devîindu-l de la o direcție de dezvoltare excepțională și intrînzîndu-i cu cîțiva ani, pînă la apariția și maturizarea altor talente, cristalizarea. Avem nevoie de oameni care să ne ajute, arătîndu-ne greșelile, comentîndu-ne cu seriozitate evoluția, încercînd să ne cunoască frămîntările, aspirațiile, afinitățile, acest amalgam care ne definește personalitatea.

Avem nevoie de premii drepte la concursuri și de veritabile dialoguri profesionale. Trebuie să recunoaștem că, de cele mai multe ori, putem fi satisfăcuți de grija ce ni se poartă, de exigența ce ni se pretinde.

În climatul de stimă reciprocă, de cinstire, de principii ferme, ideologice, dar și artistice, arta teatrală nu poate decît să înflorească, pînă în valoare comorile de înțelepciune și de frumusețe adunate din bătrîni.

În felul acesta, peisajul nostru teatral ar cîștiga nu numai în profunzime, ci și în diversitate (ceea ce, după părerea mea, ar fi extrem de important). Trebuie să rezistăm împreună rețetelor infailibile: „așa se poartă” sau „așa e mai comod” și să încercăm să definim ce ar trebui și ce merită să se numească, astăzi, teatru contemporan românesc.

Abia atunci vom putea spune că am ajutat la afirmarea în lume a unei școli de teatru românești, cu adevărat originală, că am dat glas să cîntă și aripi să zboare întrebărilor ce ne frămîntă, problemelor ce le avem de rezolvat, astăzi, acum, aici.

ALEXA VISARION

Critica — un îndreptar valoric

Critica reprezintă, pentru mine, un îndreptar valoric și, în același timp, posibilitatea de a învăța continuu lecția sinuoasă a teatrului. Citec cu real interes comentariile critice, încercînd să deslușesc în ele gîndirea unui spectacol, valoarea ideatică a concepției ce-l susține. La noi, în ultimul timp, critica de teatru a devenit una dintre puținele surse de accentuare și definire a specificului teatral. Cîteva personalități marcante, ce activează cu noblețe în critica românească, încearcă, cu eforturi laudabile, să mențină vie atenția asupra acestui fenomen spiritual multisecular, cu tradiție serioasă în cultura noastră.

Cred în critică și sînt convins că ea reprezintă un aport substanțial la evoluția spectacolului contemporan. Scotesc necesar ca publicațiile noastre să acorde un spațiu mult mai larg dezbaterii critice, punctelor de vedere diferite asupra fenomenului teatral, opiniilor polemice ce se raportează la fenomenul analizat.

De foarte multe ori, spațiul redus acordat criticului de teatru în coloanele presei zilnice reduce munca unui colectiv de creație la o însuirire superficială de epetite și de adjective, ce nu au mai nimic de-a face cu critica.

Cred în analiza profundă, personală, a spectacolului, în activitatea obiectivă, stimulatoare și responsabilă, a criticului de teatru, care propune dezbaterii publice o interpretare a spectacolului, o nuanțare subtilă a sensurilor, implicîndu-se plenar în propunerile reprezentativei.

Critica românească de teatru promovează cu insistență teatrul românesc actual. Dar, ca și spectacolele noastre, ea este inegală, suportînd fluctuații valorice în conținut și în formă, încurajînd, uneori, arbitrarul, ce viciază climatul teatral. Alături de cronica de teatru, studiul critic înlesnește pătrunderea în semnificațiile unui text. Să oferim noi, realizatorii teatrului, studiului critic, judecății de valoare, spectacole profunde, vibrante, cu sensuri substanțiale, pentru ca actul ei de selecție și de sinteză să poată distinge și determina coordonatele reale, specifice, ale dezvoltării teatrului nostru.

Critica autentică nu laudă sau injură, ea creează, prin valorificare responsabilă.